

מבעד למשקפיו של אקטואר איזון המשאבים: החיסכון לגיל פרישה בישראל - כתבה מס' 1

אקטואר איזון המשאבים [רועי פולניצר](#) מסביר מהם שלושת הרבדים המרכיבים את החיסכון לגיל פרישה בישראל.

החיסכון לגיל פרישה בישראל מורכב משלושת הרבדים הבאים:

הרובד הראשון הוא קצבת אזרח ותיק, כלומר, קצבת הזקנה המשולמת על ידי המוסד לביטוח לאומי שנועדה להבטיח הכנסה מסוימת לצורכי הקיום הבסיסי, שסכומה נגזר מהשכר הממוצע במשק, והוא אינו תלוי בסכומים שהמבוטח שילם לביטוח הלאומי עד לפרישתו.

הרובד השני הוא החיסכון הפנסיוני שעד לשנת 2008 התקיים הן במסגרת אפיק קצבתי: הסדרי פנסיה תקציבית, קרנות פנסיה וותיקות וחדשות, קופת גמל לקצבה שהן קופות ביטוח (הסדר המכונה "ביטוח מנהלים"), והן במסגרת אפיק הוני: קופות גמל לתגמולים.

הרובד השלישי הוא החיסכון הפרטי של משקי הבית. ברובד זה, נכלל החיסכון העומד לרשות הפרט בגיל הפרישה, שנחסך מתוך הכנסתו הפנויה של הפרט וביוזמתו. במסגרת רובד זה נכללים גם נכסים שצברו הפרטים לאורך שנות חייהם. חיסכון זה נוסף לחיסכון הפנסיוני – ובמקרים מסוימים אף במקומו – וככלל, אין בו כל מעורבות ממשלתית.

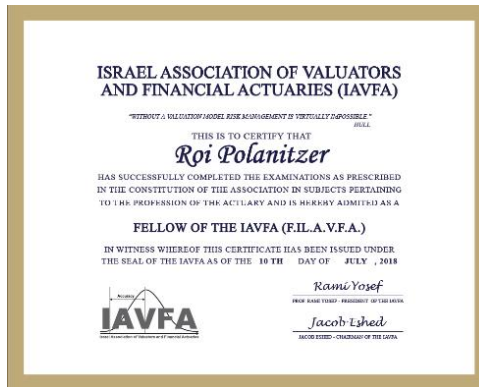
החיסכון הפנסיוני מהווה מקור הכנסה עיקרי לאחר גיל הפרישה מעבודה. כאשר אין לפרט חיסכון פנסיוני הדבר עלול להביאו לאחר פרישתו למעגל העוני ולהשית את נטל הטיפול בו על כתפי הציבור. יש לזכור, כי הנזק שעשוי להיגרם בשל היעדר חיסכון פנסיוני, ובמקרים מסוימים גם בשל היעדר כיסוי פנסיוני, הינו בנוסף לנזק לפרט גם נזק כלכלי למשפחתו ולתלויים בו.

לנוכח חשיבות החיסכון הפנסיוני, ניתנו לציבור החוסכים בקופות גמל הטבות שונות, בהתאם לסוגי המוצרים השונים. הטבות מס אלה באות לידי ביטוי בשלב הפקדת הכספים בקופת הגמל, בשלב צבירת החיסכון ובשלב משיכת הכספים.

לעניין הטבות המס, מנכ"ל לשכת מערכי השווי והאקטוארים הפיננסיים בישראל, סוכן הביטוח והמתכנן הפיננסי מר דוד בכר, מפנה אותי לסעיף 45

לפקודת מס הכנסה [נוסח חדש], התשכ"א-1961, שעניינו זיכוי מס, וסעיף 47 לפקודה, שעניינו ניכוי מס. הטבות מס בשלב המשיכה ניתנות גם לגבי הסדרי פנסיה תקציבית.

נציין כי הטבות אלה ניתנות באמצעות זיכוי מס, היינו: הפחתת תשלום מס הכנסה בגובה מכפלת שיעור הזיכוי בסכום ההפקדה המותרת; וכן, באמצעות ניכוי מס, היינו: הפחתת סכום ההכנסה החייבת במס בגובה סכום ההפקדה המותרת. הטבת מס נוספת ניתנת למעביד בדרך של התרת הוצאה, כך שסכום ששילם עבור עובדו לקופת גמל לא ייחשב כחלק מההכנסה החייבת של המעביד.

על מנת לצמצם, ככל שניתן, אפשרות של שבירת החיסכון הפנסיוני במהלך תקופת העבודה לצורך מטרות אחרות – שמכונה, משיכה שלא כדיון – נקבע כי על משיכה זו מוטל קנס בדרך של מיסוי בגובה של 35%.

לעניין המס בגין משיכה שלא כדיון, סו"ב בכר מפנה לסעיף 87 לפקודת מס הכנסה ותקנות מס הכנסה (כללים בדבר חיוב במס על תשלומים לקרן שלא אושרה ותשלומים שלא כדיון), התשכ"ב-1962.

למרות החשיבות של הרבה של החיסכון הפנסיוני, המציאות מלמדת כי לאזרחים רבים בישראל אין הסדר חיסכון פנסיוני לגיל פרישה, זאת בשל מספר סיבות וביניהן אלה:

מיופיה (קוצר ראיה) - הפרט אינו מעריך בצורה נכונה את חשיבותו של החיסכון הפנסיוני ככלי שנועד להבטיח את רמת חייו לאחר גיל פרישה, והוא אינו צופה לעתיד את הירידה הניכרת בהכנסתו אם הוא לא יחסוך לגיל פרישה.

העדפת ההווה על ידי הפרט - פרטים מעדיפים לממש את יכולת הצריכה שלהם ולכן הם חוששים מהפקדת כספים באפיק שבו הם לא יהיו ניתנים למשיכה עד הגיעם לגיל פרישה.

היעדר יכולת לתכנן - בהקשר לחיסכון פנסיוני מקובל לחשוב כי קביעת רמת החיסכון הראויה, במהלך תקופת החיסכון, היא שאלה מורכבת לגבי מי שיש לו רקע כלכלי, וקל וחומר לגבי מי שאין לו רקע שכזה.

על רקע מציאות זו, ולאחר שעובדים רבים בישראל נותרו למעשה ללא כל הסדר של חיסכון פנסיוני, נחתם ביום 19 בנובמבר 2007, בין לשכת התיאום של הארגונים הכלכליים לבין הסתדרות העובדים הכללית החדשה, הסכם קיבוצי כללי לביטוח פנסיוני במשק. הסכם זה כולל חיוב של כל המעבידים להפקיד עבור עובדיהם הפקדות לקופת גמל לקצבה בשיעורים שנקבעו בהסכם ובתנאים נוספים. ביום 30 בדצמבר 2007 חוקק שר התעשייה, המסחר והתעסוקה צו הרחבה להסכם הקיבוצי על כלל העובדים והמעבידים במשק (להלן "פנסיית חובה").

לנוכח חשיבות ההסדר הפנסיוני החל משנת 2017 הורחבה היריעה של פנסיית חובה גם לעובד עצמאי חייב להפקיד באופן עצמאי סכומי כסף לצורך חיסכון פנסיוני.

הכותב הינו הבעלים והאקטואר הראשי של "שווי פנימי", משנת 2010. משנת 2006 עורך חוות דעת אקטואריות, יועץ לתאגידים פיננסיים ולחברות ציבוריות ומתמנה ע"י בתי משפט ובתי דין כאקטואר וכמעריך שווי מוסמך.

הנושאים בהם הכותב עוסק: הערכות שווי תאגידים ועסקים, נכסים בלתי מוחשיים וקניין רוחני, נגזרים, אופציות ומכשירים פיננסיים מורכבים, מוניטין, נכסי קריירה ופערי השתכרות, זכויות פנסיוניות, סוציאליות ופיננסיות ועוד.

הכותב הינו חבר מלא בלשכת מערכי השווי והאקטוארים הפיננסיים בישראל, F.I.L.A.V.F.A. ובאגודה העולמית לאקטוארים בניו-ג'רזי. בנוסף, התמודד על תפקיד האקטואר הראשי לאזור ועבר בהצלחה את כל שלבי המכרז.